

Viena šios visuomenės dalis turi didžiausią interesą išlaikyti savo valdžią, kita - jog viskas kuo greičiau sugriūtų. Pirmas žingsnis yra nuspręsti, kurioje esi pusėje. Bet abejingumas, kuris sudaro susitarimo tarp šių dviejų stovyklų (tarp egzistencijos gerintojų ir netikrų jos kritikų) pagrindą, vyrauja visur, paliesdamas net ir mūsų pačių gyvenimus - pačių autentiškiausių socialinio karo vietą. Jį aptiksime savo troškimuose bei ryžte, taip pat kaip ir kasdieniame keliaklūpsčiavime.

Privalome su visu tuo susidurti akis į akį ir galiausiai susigrumti su pačiu gyvenimu.

netvarka.noblogs.org

**akis į akį
su egzistencija,
jos gynejais
ir netikrais kritikais**

neigimo lengvumo.

Visada galime pasirinkti nebegyventi. Tai yra pati gražiausia priežastis atsiverti džiaugsmingam gyvenimui. „Visada pakaks laiko viską užbaigti, o iki tol galime maištauti ir žaisti“ - taip kalba džiaugsmo materializmas.

Visada galime atsisakyti veikti, ir tai yra pati gražiausia priežastis pereiti prie veiksmo. Mumyse glūdi visų veiksmų galimybė ir joks bosas neatims laisvės pasakyti „ne“. Nuo šio „ne“ prasideda tai kas esame ir tai ko norime. Iš jo gimsta priežastis ryte išlipti iš lovos. Iš jo gimsta priežastis apsiginkluoti ir pulti mus visus dusinančią tvarką.

Vienoje pusėje yra egzistencija su visais savo įpročiais ir užtikrintumais. O nuo užtikrintumo, nuo to visuotinio nuodo, galima ir numirti.

Kitoje pusėje yra sukilimas, kiekvieno gyvenime išskylanti *nežinia*. Galima pradžia nepermaldujamai laisvės praktikai.

--

Šis tekstas, pasirodęs 1998-aisiais, buvo pasirašytas anonimiškai. Originalus pavadinimas italų kalba Ai ferri corti con l'esistente, i suoi difensori e i suoi falsi critici.

Taigi, maišto išplitime mes galėsime įžvelgti tą žavingąjį *individų sąmokslą*, kurio tikslas bus sukurti visuomenę be bosų ir be amžinai miegančiųjų. Jo tikslas bus sukurti laisvų ir unikalių individų visuomenę.

IX.

Neprašyk manęs aprašyti tarsi palenktos sudžiūvusios šakos lūžiu, vienu sakiniu atveriamą pasaulį. Šiandien galime kalbėti tik apie tai, kas nesame, ir ko nenorime. -- E. Montale

Gyvenimas negali būti tik pastovi paieška už ko užsikabinti. Ši mintis bent kartą kyla visiems. Turime pasirinkimą, kuris mus daro laisvesniais už pačius dievus: iš gyvenimo visada galime pasitraukti. Tai yra mintis, kuria turėtume gardžiuotis visada. Niekas nėra priverstas gyventi. Net ir mirtis. Dėl šios priežasties mūsų gyvenimai yra *tabula rasa*, tuščias popieriaus lapas, ir savyje globoja visus įmanomus pasaulius. Turėdami tokią laisvę negalime gyventi tarsi vergai. Vergovė yra skirta tiems, kurie *pasmerkti gyventi*, kurie sukaustyti amžiams - vergovė skirta ne mums. Mums skirta nežinia - nepažįstamų pasaulių, neištirtų minčių, sprogstančio tikrumo ir nepažįstamųjų, kuriems galime padovanoti gyvenimo dovaną, nežinia. Nežinia pasaulio, kuriame galiausiai galėtume pasidalinti perdėta meile sau. Taip pat ir pavojumi. Brutalumo ir baimės pavojumi. Pavojumi galiausiai pažvelgti *mal de vivre*, gyvenimo praeiksmui, tiesiai į akis. Su visu tuo susiduria kiekvienas, nusprendęs mesti *amatą egzistuoti*.

Atrodo, kad šiais laikais gyvename nuolat ieškodami naujų amatų, beviltiškai žongliruodami tūkstančių pareigybių, įskaitant ir pačių liūdniausių iš jų - pareigą *mėgautis savimi*. Negebėjimą valdyti savo pačių likimus pridengiamo pašėlusiais užsiėmimais ir vis pasyvesnę elgseną lydinčiu augančiu tempu. Daugelis iš mūsų nepažįsta

I.

Kiekvienas gali nustoti vaikiotis nežinios vergijoje ir atsisakęs mirkti tuščiuose žodžiuose akis į akį susiremti su gyvenimu. -- C. Michelstaedter

Gyvenimas yra tik pastovios paieškos už ko užsikabinti. Ryte pabundame tik tam, kad už keleto valandų ir vėl sugrįžtume į tuos pačius patalus, tarsi būtume liūdni pakeleiviai tarp norų stokos ir nuovargio. Laikas bėga, o mums lieka vis mažiau paskatų jį vyti. Visuomenės lūkesčių našta jaučiame vis mažiau, nes sėkmingai paskleidėme jos svorį visiems. Paklūstame net nebeįstardami „taip“. Kaip sakė vienas poetas iš griovio, gyvenimas išperka mirtį.

Mokame gyventi be aistros ir be svajonių - tai yra didžiausia šios visuomenės siūloma laisvė. Galime kalbėti nematydami galo, ypatingai apie tai, apie ką neturime jokio suvokimo. Galime išreikšti bet kokią, net ir drąsiausią nuomonę, ir pradingti balsų jūroje. Balsuojame už patinkantį kandidatą ir už tai reikalaujame tik teisės pasiskųsti. Jei nutinka taip, kad esame pernelyg dogmatiški, galime tiesiog perjungti kanalą. Tam tikromis akimirkomis galime mėgautis savimi, vis sparčiau keisdami apgailėtinais vienodas aplinkas. Galime dėtis esą jauni karštakošiai iki tol, kol į veidus negauname šalto sveiko proto šliūkšnio. Galime vesti ar tekėti keik tik norime kartų, nes santuokos šventumas niekada mūsų neapleis. Galime dirbti naudingą darbą, o jeigu nemokame rašyti, galime netgi tapti žurnalistais. Politika galime užsiimti šimtais būdų, netgi kalbėdami apie partizanus iš egzotiškų kraštų. Karjeroje kaip ir meilėje, jei nepasiseka įsakinėti, visada galime pranokti kitus paklūsdami. Paklūsumas mus gali paversti kankiniais, o šiai visuomenei, kad ir kaip beatrodytų, vis dar reikia herojų.

Mūsų kvailumas tikrai nepranoks visų kitų. Nesvarbu jei negalime apsispręsti - tai už mus visada padarys kiti. Tik tada būsime *prisiėmę poziciją*, kaip sakoma politikos ir spektaklio žargone. Pasiteisinimų niekada netrūks, ypatingai niekada nebruzdančiame pasaulyje.

Šioje vaidmenų žaidimų aikštelėje visada turėsime vieną bendrą sąjungininką: pinigus. Būdami iš esmės demokratiški jie niekam nerodo išskirtinės pagarbos. Nuo darbo iki „laisvo laiko“ driekiasi tas pats pragyvenimo tęstinumas. Visada turėsime už ko užsikabinti. Labiausiai durninantis dabartinės visuomenės požymis yra gebėjimas išsaugoti „komfortą“ sprindžio atstumu nuo katastrofos. Ekonomika ir technologinė egzistencijos administracija be jokios atsakomybės veržiasi pirmyn. Nuo linksmybių prie didelio masto žudynių šokinėjama pasitelkiant tuos pačius bejausmius ir gerai užprogramuotus gestus. Mirties pirkimai ir pardavimai driekiasi visur ir visada. Rizika ir narsios pastangos nebeegzistuoja. Lieka tik saugumas ir nelaimės, rutina ir katastrofa. Išlikimas arba paskendimas. Gyvenimas - niekada.

Kiek pasitreniravę galėtume užsimerkę nueiti nuo mokyklos iki namų, nuo biuro iki prekybos centro arba nuo banko iki naktinio klubo. Dabar galime suprasti sename graikų posakyje slypinčią išmintį: „Miegantys taip pat palaiko pasaulio sandarą“.

Atėjo laikas atitrūkti nuo šito *mes*. Tai yra refleksas, kurį turėtume išsiugdyti vienintelės mums pažįstamos bendruomenės - valdžios ir prekių bendruomenės - viduje.

Viena šios visuomenės dalis turi didžiausią interesą išlaikyti savo valdžią, kita - jog viskas kuo greičiau sugriūtų. Pirmas žingsnis yra nuspręsti, kurioje pusėje esi pats. Bet abejingumas, kuris sudaro susitarimo tarp šių dviejų stovyklų (tarp egzistencijos gerintojų ir netikrų jos kritikų) pagrindą, vyrauja visur, paliesdamas net ir mūsų pačių gyvenimus - pačią autentiškiausią socialinio karo *vietą*. Jį

tampa formalia ir pastovia sprendimų priėmimo struktūra. Tokiu būdu tai, kas anksčiau buvo *proga* susitikti bendro projekto viduje, tampa tikslu savaime. Organizacijai kyla poreikis išlaikyti save pačią - visai kaip kiekybinių reformistinių struktūrų atveju. Neišvengiamai atsiranda ištisas atsišaukimų ir kitų dokumentų krautis - nuolat keliamas balsas ir vaikomasi tapatybės, kuri egzistuoja tik dėl to, kad buvo paskelbta. Puolimo veiksmai, panašūs į kitus, kurie yra *paprasčiausiai* anonimiški, ima atstovauti kokią nors neiškų kokybinį šuolį revoliucinėje praktikoje. Kai imama skrietį tiesia linija, ir vėl išnyra politinė schema.

Žinoma, poreikis susiorganizuoti gali *visada* lydėti revoliucinę praktiką nepaisant trumpalaikių kovos poreikių. Tačiau tam, kad susiorganizuotume, turime priimti gyvų ir konkrečius susitarimus, o ne sukurti fotografo blyksnio beiėskantį įvaizdį.

Subversyvinio žaidimo esmė yra į šipulius sudaužyti visa deformuojančius veidrožius ir pagaliau akis į akį susidurti su savo paties nuogumu. Organizacija yra ši žaidimą įgyvendinančių iniciatyvų visuma. Visa kita yra tik politiniai protezai.

Sukilimas yra daug daugiau nei „ginkluota kova“, nes jo metu visuotinė sandūra sutampa su socialinės santvarkos griuvimu. Senasis pasaulis sudrebinamas tiek, kad *visi* sukilę išnaudojamieji apsiginkluoja. Tik tada ginklai nebėra kokių nors vedlių, ateities bosų ir biurokratų monopolio išraiška, bet konkreti revoliucijos sąlyga: tai yra kolektyvinė galimybė išplėsti ir arginti vykstančius socialinius pokyčius. Nesant jokiam sukilimo protrūkiui, subversyvinė praktika dar mažiau gali būti sutapatinta su „ginkluota kova“ - nebent kas nors norėtų visą savo aistrų platybę redukuoti iki keleto konkrečių įrankių. Skirtumas yra tarp pasitenkinimo keletu iš anksto nustatytų vaidmenų ir tarp nuoseklaus ieškojimo pačiame tolimiausiame taške - savo paties gyvenime.

redukuoti iki keleto sukarintų organizacijų. Tai ji daro tam, kad subversiją paverstų dviejų ginkluotų stovyklų susidūrimu: vienoje pusėje stovi institucijos, kitoje - ginkluota partija. Iš tiesų valdžia labiausiai bijo išplitusio ir anonimiško maišto. Žiniasklaidos kuriamas „teroristo“ įvaizdis koja kojon žengia kartu su policija gindamas socialinę rimtį. Nesvarbu, ar piliečiai bijo, ar ploja - jie vis tiek išlieka piliečiais, t.y. žiūrovais.

Reformistinė egzistencijos puošyba skatina tokią ginklų mitologiją gamindama klaidingą perskyrą tarp teisėtos ir neteisėtos politikos. Pakanka paminėti, kiek daug kairiųjų demokratų širdžių virpa dėl Meksikos arba Lotynų Amerikos partizano įvaizdžio. Pasyvumui reikia patarėjų ir specialistų. Kai tradiciniai specialistai jį nuvilia, jis renkasi naujus.

Ginkluota revoliucinė organizacija - su nustatyta programa ir simbolika - gali turėti tam tikrų libertarinių bruožų, kadangi daugelio anarchistų siekiama socialinė revoliucija tam tikra prasme taip pat yra „ginkluota kova“. Bet ar to pakanka?

Nors ir pripažįstame ginklų poreikį sukilimo sandūrio metu, nors ir palaikome galimybę nuo dabar pulti valdžios struktūras ir asmenis, o horizontalius ryšius tarp maištaujančių sąjunginių grupuočių laikome esminės svarbos dalyku, mes kritikuojame perspektyvą, kurioje ginkluoti veiksmai peržengia visas socialinių kovų ribas ir sau *vienai* priskiria svarbiausią vaidmenį. Be to, simbolikos ir nustatytos programos taikyme mes išvelgiame naujos tapatybės įkūrimą, atskiriančią revoliucionierius nuo visų likusiųjų išnaudojamųjų, padarantį juos matomus valdžios akyse ir vedančius į *atstovavimo* reikalaujančią padėtį. Ginkluotas puolimas tokiu atveju nebėra tik vienas iš daugybės išsivadavimo įrankių. Jis įgauna simbolinę vertę ir pasisavina anonimišką maištą saviems tikslams. Neformali organizacija, šiaip jau *faktiškai* susieta su laikiniais kovos aspektais,

aptiksimė savo troškimuose bei ryžte taip pat kaip ir kasdieniame keliaklūpsčiavime.

Privalome su visu tuo susidurti akis į akį ir galiausiai susigrumti su pačiu gyvenimu.

II.

Tik darydamas dalykus, kuriuos privalu išmokti idant jie būtų atlikti, žmogus išmoka juos daryti. -- Aristotelis

Svarbiausia yra pradėti.

Dabartinė socialinė santvarka ne tik atideda, bet ir užkerta kelią bei korumpuoja bet kokio pavidalo laisvės praktikavimą. Vienintelis būdas suprasti, kas yra laisvė, yra su ja eksperimentuoti, o tam privalu atrasti *laiko* ir *erdvės*.

Pirminė laisvo veiksmo sąlyga yra dialogas. Tačiau kiekvienas autentiškas pokalbis reikalauja dviejų dalykų: tikro susidomėjimo klausimais, kuriais kalbama (turinio problema), ir galimybės laisvai ieškoti atsakymo (metodo problema). Šie du dalykai turėtų vykti *vienu metu*, kadangi turinys nulemia metodą ir atvirkščiai. *Apie laisvę* įmanoma kalbėti tik *laisvėje*. Kokio velnio kelti klausimus, jei negalime į juos laisvai atsakyti? Kam ieškoti atsakymų, jei klaidingi yra patys klausimai? Dialogas gali egzistuoti tik tada, kai individai tarpusavyje kalbasi be jokio tarpininkavimo, t.y. kai tarp jų egzistuoja abipusis santykis. Jei kalbama tik viena kryptimi, tai neįmanomas joks bendravimas. Jei kas nors turi valdžią nustatyti keliamus klausimus, iš to sekantis turinys bus pilnai priklausomas nuo šios valdžios (ir dėl to atsakymai į juos bus jai pavergti). Pavergtiesiems užduodami klausimai gali tik patvirtinti jų kaip pavergtųjų vaidmenį - iš šio vaidmens bosai vėliau ištrauks sekančius klausimus. Vergovė glūdi pastoviam atsakinėjime į klausimus.

Šiuo požiūriu rinkodaros tyrimai atitinka rinkimus. Rinkėjo suvereniškumas atitinka vartotojo suvereniškumą, ir atvirksčiai. Televizinis pasyvumas yra vadinamas *auditorija*. Valstybės valdžios pateisinimas vadinamas *suverenia tauta*. Ir vienu, ir kitu atveju individai yra tik įkaltai mechanizme, suteikiančiame jiems *teisę* kalbėti po to, kai ši iš jų buvo *atimta*. Kokia yra dialogo prasmė, kai gali rinktis tik tarp vieno ar kito kandidato? Kokia yra komunikacijos prasmė, jei pasirinkimas yra tik tarp vienodų prekių ir skirtingų TV programų? Klausimų turinys tokioje padėtyje yra tuščias, kadangi klaidingas pats metodas.

1907-aisiais Sorelis rašė, jog „nėra nieko panašesnio į buržuazijos atstovą nei proletariato atstovas“. Tai, kas juos daro vienodus, yra faktas, jog abu jie yra *atstovai*. Kairės ir dešinės kandidatus laikyti tokiais pačiais šiandien jau būtų banalybė. Bet iš politikų niekas nereikalauja originalumo (tuo pasirūpina reklama) - jiems pakanka išmanyti šios banalybės *valdymą*. Ironiška, jog žiniasklaida yra laikoma *komunikacijos* priemone, o balsavimo ritualas - *rinkimais* (kurie iš tiesų numano laisvą ir sąmoningą pasirinkimą).

Reikalo esmė yra tai, jog valdžia nepalieka vietos jokiai savivaldai. Net jei rinkėjai jos norėtų (o tai, savo ruožtu, mus privestų prie to, ką *realistai* vadina „utopija“), jiems neatitektų jokia rimta atsakomybė, kadangi vienintelis laisvas veiksmas - vienintelis tikras *pasirinkimas* - kurį jie galėtų atlikti, būtų nėjimas balsuoti. Visi balsuojantys *nori* bereikšmių klausimų, nes tikri klausimai susikerta su jiems paskirtu pasyvumu ir delegacija. Paaiškinkime išsamiau.

Įsivaizduokime, jog referendumo būdu būtų paprašyta panaikinti kapitalizmą (nepaisant to, kad toks prašymas yra visiškai *neįmanomas* dabartinėje socialinėje santvarkoje). Didžioji rinkėjų dalis balsuotų už kapitalizmo išsaugojimą vien dėl to, kad būdami vos išėję iš namų, iš ofiso ar iš prekybos centro, jie nebegali

galėtų ramia galva nueiti miegoti, bet tam, kad galėtų juos užpulti. Jei toks žmogus neperima įstatymo ir moralės nubrėžtų ribų bei perskyrų, jis pats apibrėžia žaidimo taisykles ir pritaiko pasirinktus įrankius. Priešingai nei rašytojui arba kareiviui, kuriems tai yra tik merkantilinių pasekmių turinti profesinė veikla, rašiklis ir revolveris tokiam žmogui tampa vienodai parankiais ginklais. Revoliucionierius išlieka revoliucionieriumi net ir be rašiklio ar revolverio - išlieka to, kol išsaugo pagrindinį visų įrankių šaltinį: savo ryžtą.

„Ginkluota kova“ yra tokia strategija, kuri galėtų būti pritaikyta *bet kokio* sumanymo tikslams. Partizaninė kova šiomis dienomis vis dar naudojama iš esmės socialdemokratiškos organizacijų, kurios savo reikalavimus paprasčiausiai paremia kariniais veiksmais. Politika taip pat gali būti vykdoma ginklų pagalba. Derybose su valdžia - t.y. kiekviename santykyje, kuriame ji išlieka kaip tarpininkas, net jei pastarasis yra laikomas priešininku - kiekviena stovykla privalo save pateikti kaip realią jėgą. Šiuo požiūriu atstovauti tam tikrą socialinę tikrovę reiškia ją redukuoti iki savosios organizacijos. Susidūrimas nebesklinda, bet yra susiejamas su eile derybinių etapų. Organizacija sprendžia dėl tokių derybų rezultatų. Santykiai tarp jos narių, o taip pat tarp jos ir viso likusio pasaulio, atspindi autoritarinę jos programą: hierarchiją ir paklusnumą ji priima kuo rimčiausiai.

Nedaug tesiskiria tie, kurių tikslas yra prievarta užgrobti valdžią. Jiems svarbu pranešti, jog egzistuoja vangardistinė jėga, galinti vesti išties revoliucinį judėjimą. „Ginkluota kova“ pristatoma kaip aukštesnio rango veiksmas. Tie, kurie kuria geresnį militaristinį spektaklį (priklausomai nuo įvaizdinio veiksmų pasisekimo), yra tikroji ginkluota partija. Iš to sekantys alternatyvūs teismai ir liaudies tribunolai tik paliudija, jog tokie žmonės norėtų užimti valstybės vietas.

Valstybė savo ruožtu turi didžiausią interesą revoliucinę grėsmę

aptinkame savo pačių poreikius. *Kupinoje* išsivadavimo perspektyvoje nėra jokių aukštesnio rango kovos formų. Maištui reikalinga viskas: jam reikia popieriaus ir knygų, ginklų ir sprogmenų, svarstymų ir burnojimų, nuodų, durklų ir padegimų. Vienintelis svarbus klausimas yra *kaip visa tai suderinti*.

VIII.

Lengva pašauti tiesia linija skrendantį paukštį. -- B. Gracian

Mes ne tik kad siekiame tuojau pat pakeisti savo pačių gyvenimus, bet tai mums yra ir kriterijus, pagal kurį renkamės savo bendrininkus. Tas pats galioja ir dalykui, kurį galėtume pavadinti „nuoseklumo paieškomis“. Siekis gyventi savomis idėjomis ir kurti į patį gyvenimą atsiremiančią teoriją negali būti suprantamas kaip *pavyzdys* kitiems, galintis sukurti tam tikrą pamokančią praktikų hierarchiją. Priešingai, toks siekis reiškia bet kokios ideologijos - įskaitant malonumo ideologijos - atmetimą. Mes atsirbujame nuo tų, kurie pasilieka savo iškovotose ir *saugomose* šios visuomenės srityse, ir tai darome tuo pačiu būdu kuriuo apčiuopiame savo pačių egzistenciją. Tačiau tiek pat nutolstame ir nuo tų, kurie norėtų paprasčiausiai apleisti kasdienį normalumą ir pasišvęsti pagrindinių karinių organizacijų mitologijai - dar vienam narvui, kuriame galime užsirakinti. Net ir patys pavojingiausi įstatymine prasme vaidmenys negali atstoti realaus pokyčio žmonių santykiuose. Nėra jokio trumpakelio, jokio staigaus šuolio kitur. Revoliucija nėra karas.

Praeityje ši nelaiminga ginklų ideologija keletą žmonių poreikį nuoseklumui pakeitė visų likusiųjų pasyvumu. Tegul ginklai pagaliau būna nukreipti prieš pačią ideologiją!

Aistra socialiniam protrūkiui degantis individas, turintis „asmeninį“ požiūrį į klasių sandūrą, kažką padaryti nori tuojau pat. Jei ji arba jis užsiima kapitalo bei valstybės pokyčių analize, tai tikrai ne tam, kad

įsivaizduoti pasaulio be prekių ir be pinigų. Bet net jeigu jie balsuotų prieš kapitalizmą, tai nieko nepakeistų, nes tam, kad būtų autentiškas, šis klausimas privalo *išbraukti* rinkėjų egzistavimą. Visa visuomenė negali pasikeisti įstatyminio projekto dėka.

Tą patį galėtume pasakyti ir apie mažiau esmingas problemas. Paimkime socialinių būstų klausimą. Kas nutiktų, jei jų gyventojai galėtų (ir vėl priartėjame prie „utopijos“) išreikšti nuomonę apie savo pačių gyvenimo organizavimą (apie būstus, gatves, aikštes ir t.t.)? Svarbu paminėti, jog tokio pobūdžio klausimai būtų *neišvengiamai* iš anksto apriboti, kadangi socialinis būstas yra perkėlimo ir tam tikros gyventojų dalies *sutelkimo* pagal kontrolės ir ekonomikos poreikius pasekmė. Nepaisant to, galėtume įsivaizduoti ką nors *kito* nei mums žinomi getai. Galėtume saugiai teigti, jog tokiu atveju didžioji gyventojų dalis mąstytų taip pat kaip policija. Kitu atveju (t.y. jeigu kad ir menkiausias dialogas *praktikoje* leistų susikurti kitokios aplinkos troškimui), tai reikštų dar vieną rajono protrūkį. Kaip dabartinės socialinės santvarkos viduje galėtų būti suderintas gyventojų poreikis *kvėpuoti* ir bosų interesas plėtoti automobilių pramonę? Kaip galėtų būti sutaikytas laisvas individų judėjimas ir prabangių parduotuvių savininkų baimė? Vaikų žaidimų aikštelės su mašinų stovėjimo aikštelių cementu, su bankais ir prekybos centrais? Tušti, spekuliantų rankose atsidūrę namai? Išties miegamieji rajonai, kurie atrodo kaip kariuomenės barakai, kurie savo ruožtu primena mokyklas, kurios atrodo kaip ligoninės, kurios panašios į psichiatrines klinikas? Nugriauti bent vieną šio košmariško labirinto sieną reikštų sudrebinti jo visumą. Kuo labiau nutolstame nuo policinio pobūdžio aplinkos sampratos, tuo labiau priartėjame prie susirėmimo su policija.

68-ųjų gegužę ant šventosios Sorbonos sienų nežinoma ranka rašė: „Kaip gali laisvai mąstyti po bažnyčios šešėliu?“ Šis vis dar aktualus klausimas turi daug platesnių pasekmių. Viskas, kas buvo sukurta

ekonominiams ir religiniams tikslais, tegali tarnauti ekonominiams ir religiniams siekiams. Pasaulietinė bažnyčia išlieka Dievo namais. Prekės vis dar mirga apleistuose prekybos centruose. Paradinėje nebenaudojamų barakų aikštėje vis dar girdisi kareivių žygiavimas. Tai turėjo omenyje žmogus, teigęs, jog Bastilijos nugriovimas buvo socialinės psichologijos pritaikymas. Bastilija niekada nebegalėjo tapti kuo nors kitu nei kalėjimas, nes jos sienos ir toliau bylotų apie įkalintųjų kūnus ir jų troškimus.

Pataikavimas, pareigos ir nuobodulys be paliovos jungiasi su vartotojiškumu savo laidotuviškose vedybose. Darbas gamina tokią socialinę aplinką, kurioje kuriasi pasinėrimas į darbą. Įvykiais TV ekrane džiaugiamasi dėl to, kad diena buvo praleista biure arba metro. Dėl priverstinės tylos gamykloje šaukimas stadione ima atrodyti kaip laisvės trupinėlis. Nepritapimas mokykloje *pateisina* buką ir paiką šeštadienio naktį klube. Tik iš McDonald'o išnyrančios akys gali būti apstulbintos Club Med reklaminio stendo. Ir taip toliau.

Kad būtum laisvas, privalai žinoti, kaip patirti laisvę. Turi išsilaisvinti tam, kad ją patirtum. Dabartinėje socialinėje santvarkoje laikas ir erdvė užkerta kelią eksperimentavimui su laisve, nes juose uždusinama pati laisvė eksperimentuoti.

III.

Tigro įnirštis yra išmintingesnis už mulo pamokymą. -- William Blake

Tik sutrikdžius laiko ir socialinės erdvės įpareigojimus įmanoma atverti kelią naujiems santykiams ir naujai aplinkai. Vienas senas filosofas kartą yra sakęs, jog trokšti galime tik to, ką jau pažįstame. Troškimai gali keistis tik tuo atveju, jei pakeičiamas juos gaminantis gyvenimas. Nevelkime žodžių į vatą: maištas prieš tai, kaip valdžia

kritika, kuri pateisina laukimą bei prisiima amžino kritiko vaidmenį. Besiteisindama nenoru atsikirti nuo „socialinio judėjimo“, tokia kritika bet kokią puolimo praktiką pasmerkia kaip „per didelį šuolį“ arba kaip „ginkluotą propagandą“. Ir vėl revoliucionieriai manosi galintys „atskleisti“ tikrąsias išnaudojamųjų gyvenimo sąlygas - šiuo atveju nedarydami visiškai nieko. Šiuo atveju neįmanomas joks maištas už matomo socialinio judėjimo ribų. Tėvynė kurią reikia apginti - tai „radikali kritika“, „revoliucinis grynumas“. Gyvenimas yra apgailėtinas, dėl to negalime daryti nieko kito kaip be saiko teorizuoti neviltį. Tiesa turi eiti pirmiausia. Tokiu būdu atskirtis tarp revoliucionieriaus ir išnaudojamųjų nėra panaikinama - ji paprasčiausiai nustumiama į šalį. Mes nebesame išnaudojamieji tarp išnaudojamųjų. Ne, mūsų troškimai, ištūžis ir silpnybės nebėra klasių kovos dalis. Juk negalime veikti kada panorėję, nes privalome įgyvendinti didį uždavinį - net jei jo taip nevadiname. Yra tokių, kurie save paaukoja proletariatui per veiksmą, bet yra ir tokių, kurie tai padaro sėdėdami namie.

Šis pasaulis nuolat mus nuodija ir verčia daryti pačius žalingiausius dalykus. Jis mums primeta pinigų poreikį ir atima aistringus santykius. Mes senstame tarp jokių svajonių neturinčių vyrų ir moterų, tarsi būtume tik nepažįstamieji tikrovėje, kurioje nėra vietos dosnumui. Mes nesame absoliutaus neigimo kariai. Mūsų paprasčiausiai nedomina tai, ką ši visuomenė turi *geriausio* (karjera, šlovė, staigus praturtėjimas, „meilė“). Įsakinėjimas mus pykina tiek pat kiek paklusnumas. Kaip ir kiti, mes esame išnaudojami, ir dėl to išnaudojimą norime kuo greičiau sunaikinti. Mūsų manymu maištui nereikia daugiau jokių pateisinimų.

Mūsų gyvenimai slysta pro mūsų pirštus, ir bet kokios tai ignoruojančios kalbos apie klasę yra paprasčiausi melai. Mes nenorime būti socialinių judėjimų vedliai ar jų rėmėjai. Mes norime dalyvauti jau dabar egzistuojančiuose judėjimuose tiek, kiek juose

varomas mažumos (nors pagal kokį matavimo vienetą galėtume pamatuoti tokią mažumą?), sukilimo reiškinys gali apimti daugybę aspektų - šia prasme tai yra grynai socialinis įvykis. Kuo labiau paplitęs ir entuziastingas yra maištas, tuo mažiau jis atrodo kaip karinis susidūrimas. Besiplečiant ginkluotai išnaudojamųjų savioorganizacijai ir taip atskleidžiant socialinės santvarkos trapumą, maištas - kaip ir hierarchiniai ir merkantiliški santykiai - aptinkamas *visur*. Tie, kurie mano priešingai ir į revoliuciją žvelgia kaip į karinį perversmą, turi militaristinį požiūrį į šią sandūrą. Išnaudojamųjų vedliu besidedanti organizacija užglaisto faktą, jog dominavimas yra socialinis santykis, o ne centrinė kokio nors organo būstinė, kurią kas nors galėtų užimti. Bet jei ji taip negalvotų, tuomet kas pateisintų jos egzistavimą?

Pats geriausias dalykas kurį galima padaryti su ginklais, tai kuo greičiau paversti juos bereikšmiai. Tačiau ginklavimosi problema išlieka abstraktybe, jei ji nėra tiesiogiai susiejama su santykiu tarp revoliucijos ir išnaudojamųjų, tarp organizacijos ir tikro judėjimo.

Revoliucionieriai per dažnai dėjosi tikrąja išnaudojamųjų sąmone ir demonstravo savo tariamą subversinį brandumą. „Socialinis judėjimas“ tokiu būdu tik pateisina partiją (kuri leninizmo atveju tampa profesionalių revoliucionierių elitu). Visa tai sudaro ydingą ratą: kuo labiau atsiskiriama nuo išnaudojamųjų, tuo labiau norisi *atstovauti* niekur neegzistuojantį santykį. Subversija sumenkinama iki savo asmeninės praktikos, o atstovavimas tampa ideologinio šantažo organizavimu - biurokratine kapitalistinio nusavinimo versija. Tokiu atveju revoliucinis judėjimas susitapatina su savo „toliausiai pažengusiomis“ inkarnacijomis, su savo sumanymo *išsipildymu*. Hegelio totalumo dialektika tokiam statinui pasiūlo pačią puikiausią filosofinę sistemą.

Tačiau egzistuoja ir tokia į atsiskyrimą ir atstovavimą nukreipta

organizuoja laiką ir erdvę, yra tiek materialinė, tiek ir psichologinė būtinybė.

Bakuninas teigė, jog kiekvieną revoliuciją sudaro trys ketvirtadaliai fantazijos ir viena ketvirtoji tikrovės. Svarbu yra suvokti, kur prasideda bendro protrūkio link vedanti fantazija. Kaip sakė rusų revoliucionierius, *visų pykčio aistrų išlaisvinimas* yra nepermaldujama transformacijos jėga. Visiems abejingiesiems arba linkusiems šaltai analizuoti tikrovę, tiems, kuriems tokie žodžiai veikiausiai kelia šypseną, galėtume atsakyti - jeigu mums patiems šis žargonas būtų lengviau virškinamas - jog toks revoliucijos suvokimas yra labai modernus. Aistros yra *piktos*, nes jos yra įkalintos šaltakraujiškos pabaisos - normalumo - nasruose. Tačiau jos yra piktos ir dėl to, jog troškimas gyventi - vietoj to kad susitrauktų - milijono pareigų ir vaidmenų akivaizdoje virsta savo paties priešingybe. Ribojamas kasdienių pareigybių, gyvenimas paneigia pats save ir pasirodo tik tarno pavidalu. Beviltiškai beieškodamas *erdvės*, jis tarsi šmėkla ima klaidžioti po pasaulį ir pasirodo nebent raumenų sutraukimo, nervinio tiko, idiotiško ir bendruomeninio smurto pavidalais. Ar masinis psichotinių vaistų vartojimas - šis naujausias gerovės valstybės išradimas - kartais nėra atsakas į nepakeliamas dabartinio gyvenimo sąlygas? Nelaisvę valdžia prižiūri *visur*. Ji tai daro tam, kad pateisintų vieną didžiausių savo rezultatų: pyktį. Sukilimas pasirūpina jais abiem.

Nenorėdami apgauti nei savęs, nei kitų, visi kovojantys už dabartinio socialinio statinio nuvertimą turėtų pripažinti, jog subversija yra laukinių, barbariškų jėgų žaismas. Kai kurie jas vadina kazokais, kiti - chuliganais. Iš tiesų tai yra tik individai, kurių pykčio nesugebėjo numalšinti jokia socialinė rimtis.

Bet kaip sukurti bendruomenę, kurią vienija tik pyktis? Pirmiausia atsiribokime nuo užburiančių dialektikos triukų. Išnaudojamieji ant

savo pečių neneša jokio pozityvaus projekto naštos - net jei tai būtų pati beklasė visuomenė (kuri dažniausiai primena vieną didelį gamybinių projektą). Kapitalas yra vienintelė jiems pažįstama bendruomenė. Nuo jos pabėgti jie gali tik sunaikindami viską, kas juos daro išnaudjamaisiais: algas, prekes, vaidmenis ir hierarchijas. Kapitalizmas nekuria savo paties įveikimo sąlygų komunizmo pavidalu - buržuazija nekuria priemonių savo pačios išnykimui. Kapitalizmas kuria tik siaubo kupiną pasaulį.

Išnaudojamieji į savo rankas gali perimti tik savo pačių kaip išnaudojamųjų panaikinimą. Tik tokiu būdu jų bosai, vadai ir visokio plauko apologetai prasmegs kartu su jais. Šiame „nepamatuojamame destrukcijos uždavinyje“ turėtume atrasti kuo didesnę džiausmą.

Graikams žodis „barbaras“ reiškė ne tik „svetimtautį“, bet ir „mikčių“ - t.y. tą, kuris kalbėjo polio kalba neteisingai. Kalba ir teritorija yra du neatskiriami dalykai. Įstatymas įtvirtina Žodžių pagalba nustatytas sienas. Kiekviena valdžios struktūra turi savo barbarus, kiekvienas demokratinis diskursas - savo mikčius. Prekių visuomenė norėtų jais atsikratyti - išvardyama ir užtildydama - tarsi jie būtų niekas. Bet maištas šiame nieke aptinka savo pamatus. Jokia dialogo ir bendro dalyvavimo ideologija negali iki galo paslėpti išstūmimo ir vidinių kolonijų. Kai kasdienis valstybės ir ekonomikos smurtas priveda prie pykčio protrūkio, nebėra jokio reikalo stebėtis, jei kažkas sukelia kojas ant stalo ir atsisako bet kokios diskusijos. Tik tokiu būdu aistros išsilaisvina iš mirties kupino pasaulio. Barbarai visada tyko už kampo.

IV.

Privalome apleisti visus modelius ir ištirti visas galimybes. -- E. A. Poe

Sukilimo būtinybė. Ne kaip neišvengiamumas (ne kaip anksčiau ar

neišvengiamai atsiribojame nuo kitų žmonių, o šis atskyrimas išvaduoja valstybę nuo būtinybės uždrausti mums rašyti). Joks pokytis nėra įmanomas be staigaus protrūkio kasdieniuose įpročiuose. Bet maištas visada yra mažumos veikla. Masės visada bus šalia, pasiruošusios arba pasitarnauti valdžiai (maištaujančiam vergui „valdžia“ reiškia tiek boso įsakymus, tiek ir kitų vergų paklusnumą) arba iš inercijos prisidėti prie vykstančių pokyčių. Didžiausias kada nors įvykęs neteisėtas streikas - 68-ųjų gegužė Prancūzijoje - buvo pradėtas vos penktadalio valstybės gyventojų. Iš to neplaukia, jog vienintelis būdas ką nors pakeisti yra užimti valdžią ir vesti mases reikiama kryptimi, arba jog privalome prisistatyti kaip tikroji proletariato sąmonė. Negali būti jokio vienetinio šuolio iš šios visuomenės į laisvę. Vergingas ir pasyvus požiūris negali išnykti per keletą dienų ar mėnesių. Tačiau jam priešingas požiūris turi išsikovoti sau erdvės ir tai padaryti *savo paties nustatytu tempu*. Socialinis sukilimas yra viso labo būtina sąlyga jo pradžiai.

Vyraujanti panieka „masėms“ yra ne kokybinė, bet ideologinė. Tai reiškia, jog ji priklauso nuo vyraujančio masių paveiklo. Žinoma, toks dalykas kaip kapitalo „liaudis“ egzistuoja, bet iš tiesų ji neturi jokio konkretaus pavidalo.

Bet koku atveju, tik iš anoniminės žmonių masės gali kilti gyvenimo ištroškusios nežinomybės maištas. Manymas, jog esame vieninteliai maištininkai ištisoje paklusnumo jūroje, suteikia užtikrintumo, nes reikalą užbaigia jo dar net nepradėjęs. Mes norėtume manyti, jog nežinome, kas galėtų būti mūsų sąjungininkai, o tam kad tai sužinotume, turime išgyventi socialinę audrą. Šiandien kiekvienas iš mūsų nusprendžia, kiek kiti žmonės nesugeba nuspręsti patys (nes būtent atsisakymas priimti sprendimą įgalina automatiškai veikiančio pasaulio funkcionavimą). Sukilimo metu pasirinkimas pats prasibrauna alkūnėmis ir parodo, jog jį būtina apginti ginklais - nes tik ant sukilimo lavono iškyla visos reakcingos jėgos. Nors ir

tai, kiek pats gyvenimas apverčiamas aukštin kojom. Jokia partizaninė grupuotė, kad ir kokia stipri ji bebūtų, negali atstoti šios grandiozinės destrukcijos ir transformacijos akimirkos. Sukilimas į paviršių iškelia vieną paprastą banalybę: jokia valdžia negali išlikti be savanoriškos engiamųjų vergovės. Maištas labiau nei bet kas kitas parodo, jog būtent išnaudojamieji palaiko žudančią išnaudojimo mašiną. Nevaldomas ir sklindinas socialinės veiklos sutrikdymas staigiai nuima ideologinę uždangą ir atskleidžia tikruosius šioje visuomenėje egzistuojančius jėgos santykius. Valstybė tokia akimirka parodo tikrąjį savo veidą - t.y. tai, jog ji yra tik politinė pasyvumo organizacija. Vienoje pusėje ideologija, kitoje - fantazija, abi su atitinkamu materialiniu svoriu. Išnaudojamiesiems tai paprasčiausia proga atrasti visada turėtą jėgą ir atsiplėšti nuo vyraujančios iliuzijos, jog visuomenė egzistuoja savaime, be niekieno pagalbos - arba kad vietoj jų visą darbą atlieka kažkas kitas. Jie sukyla prieš savo pačių paklusnumą - prieš savo *praeities valstybę* - ir prieš įgytus senojo pasaulio pateisinimo įpročius. Sukilėlių sąmokslas yra vienintelis atvejis, kai „kolektyvumas“ nėra tik jonvabalių kelių policijai nurodanti prieblanda, arba paprasčiausias melas, individo negandą paverčiantis „visuotinė gerovė“. Tik jis skirtumams tarp individų suteikia sąjungą grįstą stiprybę. Kapitalas visų pirmiausia yra skundikų bendruomenė - tai individus silpninanti sąjungą, arba vienovė, kuri mus skiria. Visuomenės sąžinė yra vidinis balsas, kartojantis „kiti tam pritaria“. Tokiu būdu tikroji išnaudojamųjų stiprybė veikia prieš juos pačius. Sukilimas yra procesas, kurio metu ši stiprybė yra išlaisvinama - o kartu su ja ir autonomija bei pats malonumas gyventi. Tai akimirka, kai visi kartu suprantame, jog geriausia ką galime padaryti kitiems, tai išsilaisvinti patys. Šia prasme tai yra „kolektyvinė individualaus išsivadavimo akimirka“.

Darbo ir „laisvo laiko“, šeimos ir vartotojiškumo normalumas nužudo bet kokią aistrą laisvei. (Rašydami šiuos žodžius

vėliau *būtinai* įvyksiantys įvykis), bet kaip konkreti galimybės sąlyga. Kaip būtina galimybė. Pinigai šioje visuomenėje yra būtini. Bet gyvenimas be jų yra galimas. Tam, kad šią galimybę išgyventume, privalome sunaikinti šią visuomenę. Šiomis dienomis patiriame tik tai, kas joje yra būtina.

Ironiška, tačiau tie, kurie sukilimą laiko tragiška klaida (arba neįmanoma romantine svajone) neretai kalba apie socialinius veiksmus ir apie vietas eksperimentuoti su laisve. Šiuos argumentus tereikia šiek tiek paspausti ir iš jų ištekės visos juose likusios sultys. Kaip jau minėjome, laisvas veikimas reikalauja galimybės bendrauti laisvai ir be jokio tarpininkavimo. Apie ką, kiek ir kur galėtų vykti dialogas šiandieniniame pasaulyje?

Mes pamirštame, kad visi gyvename gete - net jei nemokame nuomos, o kiekviena diena mums yra sekmadienis. Jei nesugebėsime sunaikinti šio geto, laisvė eksperimentuoti tik tiek ir tereikš.

Daugybė libertarų tiki, jog socialinis pokytis gali ir privalo įvykti iš lėto, be jokio staigaus protrūkio. Todėl jie dažnai šneka apie „nuo valstybės nepriklausomas erdves“, kuriose galėtume plėtoti savas idėjas bei praktikas. Palikdami nuošalyje mirtinai juokingas detales (*kur yra vieta, kurioje neegzistuoja valstybė? kaip ji galėtų staiga atsitraukti?*), pastebėsime, jog tokių erdvių pavyzdžiai traukiami iš savivalda grįstų federalistinių metodų, su kuriais eksperimentavo maištininkai konkrečių istorinių įvykių metu (Paryžiaus komunoje, revoliucinėje Ispanijoje, Budapešto komunoje ir t.t.). Tai, kas šiuose pavyzdžiuose nutylima, yra faktas, jog galimybė bendrauti vieniems su kitais ir taip keisti tikrovę, buvo perimta ginkluotų maištininkų rankomis. Trumpai tariant, praleidžiama viena menka detalė: sukilimas. Metodų (tokių kaip kaiminystės susirinkimai, tiesioginis sprendimų priėmimas, horizontalūs ryšiai ir t.t.) negalime atskirti nuo juos įgalinusių kontekstų, ir juo labiau negalime judviejų supriešinti

(pvz. sakant „nėra prasmės pulti valstybės; turėtume susiorganizuoti, patys įgyvendinti utopiją“). Prieš pradėdami galvoti apie tai, ką reikšė, pavyzdžiui, darbininkų tarybos - ir ką jos galėtų reikšti šiandien - pirmiausia turėtume pagalvoti apie sąlygas, kurios leido joms atsirasti (1905-aisiais Rusijoje, nuo 1918-ųjų iki 1921-ųjų Vokietijoje ir Italijoje, ir t.t.). Tai buvo sukilimų laikai. Ar kas galėtų paaiškinti, kaip šiomis dienomis išnaudojamieji galėtų priimti sprendimus dėl svarbiausių juos liečiančių klausimų, jėga nesutrikdydami vyraujančio socialinio normalumo? Tik po to galime kalbėti apie savivaldą ir federalizmą. Prieš pradėdami diskusiją apie tai, ką reikštų dabartinių gamybos jėgų savivalda „po revoliucijos“, turime suprasti vieną dalyką: kad ir ką benuspręstume, su tuo nesutiks nei bosai, nei policija. Nėra prasmės kalbėti apie galimybę tuo pačiu neiškeliant klausimo, kaip prieiti prie jos įgyvendinimo. Bet kokia laisvės idėja reiškia protrūkį dabartinėje visuomenėje.

Aptarkime paskutinį pavyzdį. Libertarų rateliuose taip pat dažnai kalbama apie tiesioginę demokratiją. Galima būtų sakyti, jog anarchistinė utopija yra iš esmės priešiška daugumos sprendimo metodui. Teisingai. Bet reikalo esmė glūdi tame, jog niekas nekalba apie tiesioginę demokratiją *tikrovėje*. Nekalbant apie tuos, kurie ją paverčia savo pačios priešingybe, t.y. tuos, kurie kalba apie piliečių surašymą ir dalyvavimą savivaldybės rinkimuose, pasvarstykime apie tuos, kurie mėgina įsivaizduoti tikrus piliečių susirinkimus, kuriuose žmonės kalbėtųsi akis į akį, be jokių tarpininkų. Ką galėtų išreikšti tokie piliečiai? Kaip jie galėtų atsakyti į klausimus patys negalėdami jų pakeisti? Kaip atskirti taip vadinamą politinę laisvę nuo dabartinių ekonominių, socialinių ir technologinių sąlygų? Kaip bepažiūrėtume, neišvengsime destruktijos problemos - nebent manytume, jog technologškai centralizuota visuomenė tuo pačiu galėtų būti ir federalistinė, arba jog visuotinė savivalda galėtų egzistuoti dabartiniuose, tikrų tikriausiais kalėjimais virtuosiuose

tiems, kurie nemaną, jog „žmonės yra abejingi ir tenori palaikyti sistemą“) belieka tik hipotezė apie autonominę intervenciją konkrečioje kovoje - arba tam tikrame paplitusiame maište. Tokio pobūdžio kovos dažniausiai kyla spontaniškai. Jei išnaudojamųjų kovose norime išvelgti visuomenės už kurią jie kovoja modelį (kaip vienas subtilus teoretikas teigė išvelgs neseniai nuvilnijusios streikų bangos metu), geriau jau likti namie. Tačiau jei apsiribosime vien tik „kritiška parama“, - nors gali būti, kad tai yra lygiai tas pats - prie politinių partijų ir profsąjungų vėliavų viso labo pridėsime savus, raudonus ir juodus skarmalus. Paskirų detalių kritika ir vėl iššaukia kiekybinį modelį. Jei norime manyti, jog kai bedarbiai kalba apie teisę į darbą, mes turėtume daryti tą patį (atlikdami ir taip akivaizdžią skirtį tarp darbo ir „visuomenei naudingos veiklos“), tokiu atveju vienintelė *veiksmui skirta vieta* tegali būti demonstrantų pilna gatvė. Kaip teigė senis vardu Aristotelis, *atstovavimas* yra galimas tik ten, kur susivienija tiek laikas, tiek erdvė.

Bet kas pasakė, kad bedarbiai nesupranta kalbų apie sabotажą, apie teisių panaikinimą arba apie atsisakymą mokėti nuomą (ir kas pasakė kad jie nesupranta visų šių dalykų praktikos)? Kas pasakė, kad kai streikuojantys darbininkai išeina į gatves, ekonomika negali būti kritikuojama ir *kitur*? Kalbėti tai, ko nesitiki priešas, ir būti ten, kur jis mūsų nelaukia. Tai yra naujoji poezija.

VII.

Mes per jauni. Nebegalime daugiau laukti. -- Paryžiaus siena

Sukilimo jėga yra ne karinė, bet socialinė. Visuotinis maištas turėtų būti vertinamas ne pagal ginkluotų jėgų susidūrimą, bet pagal ekonomikos paralyžių, pagal gamybinių ir logistinių taškų užėmimą, pagal bet kokį skaičiavimą panaikinantį laisvą dalinimąsi ir pagal pareigų bei socialinių vaidmenų apleidimą. Trumpai tariant, pagal

struktūrų.

Nenorėtume atgaivinti seno mito, jog visuotinis streikas atveria kelią sukilimui, tačiau mums atrodo akivaizdu, jog visos visuomeninės veiklos sutrikdymas yra didelės svarbos dalykas. Subversyviu veiksmu turėtų būti siekiama paralyžiuoti normalumą, nepaisant to, kokios buvo pirminės šio veiksmo priežastys. Jei studentai ir toliau studijuos, darbininkai - kiek jų beliko - ir biuro darbuotojai tęs savo darbus, bedarbiai ir toliau rūpinsis darbo paieškomis, neįvyks joks svarbus pokytis. Revoliucinė praktika visada bus *virš* žmonių. Jokia nuo socialinių kovų atskira organizacija maišto negali nei pradėti, nei išplėsti ar jį apginti. Jei tiesa yra tai, jog išnaudojamieji dažniausiai pasitikti tais, kurie siūlo kovos eigoje iškovotų ekonominių pagerinimų garantiją - t.y. jei tiesa, jog kiekviena sąlygų pagerinimo reikalaujanti kova neišvengiamai yra iš esmės reformistinio pobūdžio - libertarai savais metodais (tokiais kaip individo autonomija, tiesioginis veiksmas ir pastovus konfliktas) gali ją stumti į priekį, anapus paskirų reikalavimų, neįgdama visus socialinius vaidmenis (tokius kaip mokytojas, raštininkas, darbininkas ir t.t.). Reikalavimų kėlimu užsiimanti įsitvirtinusi libertarinė organizacija tokias kovas viso labo *apeitų* (prie jos prisijungtų vos keletas kovojančių išnaudojamųjų) - arba būtų priversta apleisti viską, kas ją daro libertarinė organizacija (to pavyzdys yra profsąjungos, kurios veikia tik ribotame sindikalistinių kovų lauke). Iš revoliucionierių ir išnaudojamųjų sudaryta organizacinė struktūra tikrą konfliktą su esama santvarka gali išsaugoti tik tada, kai prisitaiko prie laikino specifinės kovos pobūdžio, kai turi konkretų tikslą joje ir kai prisilaiko puolimo perspektyvos. Kitaip tariant, jei savo praktikoje ji išreiškia profsąjungų ir jų bendradarbiavimo su bosais kritiką.

Negalėtume sakyti, jog šių laikų revoliucionieriai pasižymi gebėjimu organizuoti plataus masto socialines (pvz. antimilitaristines, prieš aplinkos nuodijimą nukreiptas ir pan.) kovas. Dėl to mums (t.y.

miestuose. Sakyti, jog viskas gali pasikeisti laipsniškai, tolygu reikalą apipinti migla. Joks pokytis negali net prasidėti be plačiai išplitusio maišto. Sukilimas reiškia tai, jog po kapitalistinės specializacijos kaukės nuplėšimo, visi socialiniai santykiai yra atveriami laisvės nuotykiu galimybei. Tiesa - sukilimas pats savaime nepateikia jokių atsakymų. Jis tik užduoda klausimus. Dėl to svarbiausia nėra nuspręsti, ar veikti turėtume laipsniškai, ar staigiai. Svarbiausia yra nuspręsti, ar veikti, ar tik svajoti apie veiksmą.

Tiesioginės demokratijos kritika (liekiant prie pasirinkto pavyzdžio) privalo būti konkreči. Tik tokiu atveju atveriamą galimybę eiti *anapus* jos ir galvoti, jog socialiniai individualios autonomijos pamatai realiai egzistuoja. Tik tokiu atveju šis *ėjimas anapus* gali čia ir dabar tapti kovos metodu. Maištininkai kitų žmonių idėjas turėtų kritikuoti ir konkretizuoti labiau nei tie, kurie joms prisiekia.

Taip yra galandami peiliai.

V.

Tai, jog revoliucija neįvyks kol jos nepalaukys pakankamas kiekis žmonių, yra aksioma, savaime suprantamas faktas. Tačiau istorija mus moko, jog pažangą bei socialines revoliucijas veikiančios jėgos nėra suskaičiuojamos piliečių sąrašuose. -- E. Malatesta

Tikėjimas, jog socialinė transformacija yra įmanoma, seniai išėjo iš mados. „Masės“, kaip sakoma, yra panirusios į gilų tranžą ir yra puikiai integruotos į dabartinės socialines normas. Iš šio pastebėjimo galime išgauti bent dvi išvadas. Maištas yra neįmanomas arba įmanomas tik mažais mastais. Tai veda arba prie atvirai institucinio diskurso (kuriam kalbama apie rinkimų reikiamybę, teises pergales ir t.t.), arba prie kalbų apie socialines reformas (apie profsąjungų organizavimąsi, kovas už kolektyvines teises ir t.t.). Antroji išvada suteikia arba pagrindą jau klasika tapusiam

vangardistiniam diskursui, arba antiautoritariniams skatinimams užsiimti niekada nesibaigiančia agitacija.

Galėtume pasakyti, jog istorijoje būta daugybė atvejų, kai iš pažiūros viena kitai priešingos idėjos atsispyrė nuo bendro taško.

Kaip pavyzdį paimkime bolševizmą ir socialdemokratiją: abi iš šių idėjų kilo iš prielaidos, jog masės pačios savaime neturi jokio revoliucinio sąmoningumo ir dėl to privalo būti vedamos kitų. Socialdemokratiai nuo bolševikų skyrėsi tik naudojamais metodais - reformistinė partija ir revoliucinė partija, parlamentinė strategija ir valdžios užgrobimas prievarta. Ir vienu, ir kitu atveju buvo siekiama nušviesti mases iš aukščiau.

Iškelkime hipotezę apie leninistinį modelį atmetančios „mažumos“ subversyvinę praktiką. Libertarinėje perspektyvoje tai privestų arba prie bet kokių kalbų apie sukilimą atsisakymo (jas pakeičiant vienišo maišto paskelbimu), arba - anksčiau ar vėliau - reiktų kaip nors susitvarkyti su socialinėmis savo idėjų ir praktikų pasekmėmis. Jei nepasitenkiname paprasčiausiais kalbos triukais (pvz. teigdami, jog mūsų palaikomos tezės *jau dabar* yra išnaudojamųjų galvose, arba jog vienišas maištas *jau dabar* yra bendrų sąlygų dalis), susiduriame su nemaloniu faktu: esame izoliuoti - nors tai ir nereiškia, jog mūsų yra mažai.

Veikimas mažomis grupelėmis ne tik kad nėra ribotas - jis tuo pačiu reiškia ir visai kitokią socialinės transformacijos perspektyvą. Libertarai yra vieninteliai, kurie galvoja apie kolektyvinio žmonių gyvenimo matmenį, nepajungtą jokiam centriniam valdymui. Autentiškas federalizmas įgalina susitarimus tarp laisvų individų sąjungų. Sąjunginiai santykiai neatsiranda ideologijų ar sąjungininkų kiekio dėka - jie atsispiria nuo bendro suvokimo, nuo aistros bendram projektui pojūčio bei dalinimosi. Bet projektu grįsta sąjunga ir autonominis individo veiksmas yra tik tušti žodžiai, jei jie negali

konkrečiam asmeniui išreikštas reikalavimas savyje nešasi išankstinį pralaimėjimą, kadangi jokia valdžia negalėtų išspręsti mus visus kamuojančių bendro pobūdžio problemų. Į ką turėtume kreiptis norėdami pasipriešinti oro užteršumui?

Atrodo, kad neteisėto streiko metu transparantą su užrašu „Mes nieko neprašome“ nešę darbininkai gerai suprato pralaimėjimą, kuris glūdi pačiame reikalavimo akte („prašymas iš priešų niekada neturi galo“). Nėra jokio kito pasirinkimo kaip tik viską pasiimti patiems. Kaip teigė Stirneris, „kad ir kiek jiems paaukotum, jie vis tiek reikalaus daugiau, nes jų siekis yra ne kas kita kaip visų nuolaidžiavimų pabaiga.“

O po to? Po to net ir mažais skaičiais galėsime veikti išvengdami izoliacijos, jei tik nepamiršime, jog rimto protrūkio metu keletas gerų kontaktų yra naudingiau nei didelės gretos. Deja dažnai nutinka taip, kad vienokių ar kitokių teisių reikalaujančios socialinės kovos išplėtoja už savo tikslus daug įdomesnes priemones (pavyzdžiui, keletas darbo beiškančių bedarbių sudegina visą įdarbinimo agentūrą). Žinoma, galėtume likti nuošalyje ir sakyti, jog darbo reiktų ne prašyti, bet jį sunaikinti. Arba galėtume su šiuo įvykiu susieti visos ekonominės sistemos kritiką, arba sabotazu kritikuoti profsąjungų veiklą. Kiekvienas paskiras tikslas kovos viduje savyje nešasi ištisu socialinių santykių smurtą, kuris tik ir laukia galimybės pratrūkti. Tiesioginio kovos siekio banalumas, kaip gerai žinome, istorijoje dažniausiai veikdavo kaip konkretizuotas šaukimas bendram maištui.

Ką tokioje situacijoje gali padaryti keletas ryžtingų bičiulių? Nedaug, nebent būtų iš anksto pagalbota apie (pavyzdžiui) skrajutes, arba apie tai, kurioje miesto dalyje geriausia būtų išplėsti veiksmus. Tačiau visų svarbiausia yra išsivystyti linksma ir beteisį požiūrį, atsiribojantį nuo pastovaus pasekėjų skaičiavimo ir nuo milžiniškų organizacinių

gamyba atneša naujų galimybių jas sabotuoti. Kitu atveju negalėtų būti jokios kalbos apie jų užpuolimą. Tas pats galioja ir mokykloms, barakams bei biurams. Nors šie dalykai ir negali būti atskirti nuo bendrų hierarchinių ir merkantiliškų santykių, jie vis dar įgauna konkrečius pavaldus pavieniuose asmenyse ar vietose.

Kaip, kai mūsų skaičiai tokie maži, galėtume tapti *matomi* visiems studentams, darbininkams, bedarbiams? Jei į tai žiūrime iš pritarimo ir įvaizdžio perspektyvos (t.y. jei norime tapti matomi), į atsakymą galim net nekreipti dėmesio: profsąjungos ir visokio plauko politikai visada bus matomesni už mus. Ir šioje vietoje trūksta gebėjimo išardyti ir sudėti atgal. Reformizmas *kiekybiškai* pabrėžia detales. Jis sutelkia didelę masę žmonių tam, kad pakeistų keletą izoliuotų valdžios aspektų. Tačiau bendra visuomenės kritika įgalina *kokybinį* požiūrį į veiksmą. Būtent todėl, kad nėra jokio centro ir jokio revoliucinio subjekto prieš kurį būtume atsakingi, kiekvienas socialinės tikrovės aspektas turėtų būti susietas su visuma, kurioje jis yra tik dalis. Ar kalbėtume apie užterštumą, apie kalėjimą ar apie miesto išplanavimą, bet koks iš tiesų subversinis projektas suabejosis *viskuo*. Šiandien labiau nei bet kada, bet koks kiekybinis projektas (sutelkti studentus, darbininkus ar bedarbius konkrečiose organizacijose su specifinėmis programomis) tegali pabrėžti pavienes detales, ir taip iš konkrečių veiksmų atimti visą jėgą atskirdamas iš esmės nuo visumos neatskiriamus klausimus (studentų, darbininkų, imigrantų, homoseksualų ir t.t. klausimus). Visa tai tampa vis opesne problema, nes reformizmas nebesugeba nieko reformuoti (tik pagalvokime apie nedarbą ir apie tai, kaip jis pristatomas tarsi tebtų nesunkiamai išsprendžiamas ekonominės sistemos trūkumas). Kažkas yra pasakęs, kad net ir paprastas reikalavimas gauti neužnuodyto maisto iššaukia visą eilę revoliucinio pobūdžio klausimų, nes bet koks mėginimas pakeisti šį konkretų aspektą reikalauja visų socialinių santykių transformacijos. Kiekvienas

plisti tuo pačiu nenublankdami prieš kokią nors taip vadinamą aukštesnę tikslą. Horizontalūs ryšiai konkretizuoja išsilaisvinimo praktiką: tai yra neformalūs, *faktiniai* ryšiai, išvengiantys bet kokio atstovavimo. Centralizuota visuomenė neapsieitų be policijos kontrolės ir be mirtino technologinio aparato. Dėl to visi, nesugebantys įsivaizduoti bendruomenės be valstybės, nesugeba ir kritikuoti šią planetą naikinančios ekonomikos. Visi, kurie nesugeba įsivaizduoti *unikalių individų* bendruomenės, nemato nieko, kas galėtų pakeisti politinį tarpininkavimą. Laisvo eksperimentavimo tarp bendraminčių idėja, kurios pagrindą sudaro bendrumu grįsta sąjunga, priešingai, įgalina išsistą socialinį protrūkį. Tik atmetę *centro* idėją (ir iš jos sekančias svajas apie Žiemos rūmų arba - šiek tiek priartėjant prie šių laikų - valstybinės televizijos užėmimą) galėsime sukurti gyvenimą be priedartos ir be pinigų. Šiuo požiūriu metodas, kuriuo siekiama plėsti puolimo praktiką, savyje ględoja kitą pasaulį. Veikti kai visi skatina laukti, kai neverta tikėtis jokių pasekėjų, kai iš anksto negali žinoti kokie bus atlikto veiksmo rezultatai - visa tai reiškia patvirtinti tai, už ką kovojama: už *nepamatuojamą* visuomenę. Dėl to sąjungos pagrindu susidariusių grupuočių veiksmams patys savaime pasižymi pačiomis svarbiausiomis savybėmis. Jų pranašumas nėra išskirtinai taktinis, savyje jis turi patį siekiamą tikslą. Panaikinti *pereinamojo periodo* melą (melą apie diktatūrą prieš komunizmą, apie valdžią prieš laisvę, apie atlyginimus prieš visa kita, apie „etiškus bankus“ prieš anarchiją ir t.t.) reiškia patį maištą laikyti tam tikru būdu suprasti santykius. Tuojau pat pulti technologinę hidrą reiškia įsivaizduoti gyvenimą be baltachalčių policininkų (t.y. be ekonominių ir mokslinių organizacijų, kurioms jie yra reikalingi); pulti prijaukinimo įrankius per žiniasklaidą reiškia kurti santykius, išvaduotus nuo *atvaizdų* (t.y. laisvus nuo juos palaikančio pasyvumo). Visi, šaukiantys, jog jau per velu - arba jog dar ne laikas - maištui, atskleidžia, kokios visuomenės

jie iš tiesų nori. Kita vertus, pabrėžti socialinio sukilimo poreikį dabar - nevaldomo ir nuo dabartinių istorinių sąlygų atsiplėšiančio, naujų galimybių iškilimą įgalinančio judėjimo poreikį - reiškiama sakyti, jog mums nereikia jokių vadovų. Šiandien vienintelis įmanomas federalizmas gali reikšti tik visuotinį maištą.

Tam kad iki galo atmestume bet kokią centralizaciją, privalome išvystyti kitokį požiūrį į veiksmą ir eiti toliau už kiekybinę nuolatinio išnaudojamųjų skatinimo viziją, kurios tikslas yra pastaruosius pristesti prie istorinės sandūros su valdžia. Būtina plėtoti kitokią stiprybės sampratą - sudeginti piliečių sąrašus ir pagaliau pakeisti pačią tikrovę.

Pagrindinė taisyklė: neatlikinėkite veiksmų masiškai. Veikite po tris, daugiausiai po keturis. Mažų grupelių turėtų būti kiek įmanoma daugiau ir kiekviena iš jų turėtų mokėti kuo sparčiau palikti įvykio vietą vos tik užpuolus priešą. Policija mėgins įveikti tūkstantinę minią ir tam pasitelks tik keletą šimtų kulakų.

Šimtą vyrų įveikti yra lengviau nei vieną, ypač jei pastarasis smogia staigiai ir taip pat staigiai pradingsta. Policija ir armija bus bejėgės jei Maskvoje pasklis tokie maži ir praktiškai nesučiumpami būriai [...]. Neužiminėkite strategiškai svarbių vietų. Kariuomenė lengvai jas atsiims arba paprasčiausiai sunaikins pasitelkę turimą artileriją. Mūsų tvirtovės bus vidiniai kiemai arba bet kurios kitos vietos, iš kurių lengva smogti ir lengvai pasitraukti. Jei jiems pasiseks jas užimti, viduje jie nieko neras ir praras daug savo vyrų. Visų jie niekada neužims, nes šiam tikslui kulak jie turėtų užpildyti kiekvieną namą.

Pranešimas sukilėliams, gruodžio 11, Maskva, 1905

VI.

...poezija, ...kyla iš vaizduotės, kuri pačius skirtingiausius dalykus gali taip pat lengvai bei nevaldomai nevaldomai apjungti kaip ir atskirti. -- F. Bacon

Pagalvokime apie kitokią stiprybės sampratą. Galbūt tai bus nauja poezija. Galų gale - kas yra socialinis maištas jei ne visuotinis įvairiausių dalykų apjungimo ir atskyrimo žaismas.

Revoliucinė striptybė nėra tolygi arba tolygiai priešiška valdžios stiprybei. Jei taip būtų, būtume nugalėti dar nepradėję, nes bet koks pokytis reikštų amžiną sugrįžimą po prievartos padu. Viskas tebtų karinis konfliktas, makabriškas standartų šokis. Tikras judėjimas išvengia kiekybinio žvilgsnio.

Valstybė ir kapitalas turi pačias įmantriausias kontrolės ir represijos priemones. Kaip galime priešintis tokiam Molochui? Paslaptis glūdi dalykų išardyme ir sudėjime atgal. Slaptosios tarnybos užsiima pastoviu dalykų skaidymu ir jungimu į visumą. Tas pats galioja ir subversyvinei praktikai. Kritikuoti technologiją, pavyzdžiui, reiškiama pažvelgti į jos visumą, ją laikant ne tik vienu dideliu mašinerijos dariniu, bet visų pirma ją gaminančiu socialiniu santykiu, t.y. sistema. Dėl to svarbu suvokti, jog konkretus technologinis įrankis išreiškia visuomenės, kurioje jis iškyla, poreikius, o taip pat ir tai, kaip pakinta santykiai tarp individų šioje visuomenėje vos tokių įrankių pritaikius. Technologijos kritika tolygi atsakymui žmonių veiklą pajungti pelno motyvui. Kitu atveju galėtume nesunkiai apsigauti dėl technologijų pasekmių, dėl jų tariamo neutralumo ir dėl galimybės išsiaišyti jų sukeltų padarinių problemas. Dėl šios priežasties derėtų išskaidyti ją į tūkstančius skirtingų aspektų, apmąstyti konkrečias ir mus vis labiau žalojančias technologijos įgyvendinimo formas. Turėkime omenyje, jog naujų technologijų įgalinama kontrolė ir